

■ УДК [378.016:81 243](410)

М. О. Чумаченко, аспірант, Харківська державна академія культури,
м. Харків

СВІТЛО І ТЕМРЯВА ЯК АКСІОЛОГІЧНІ МОДУЛЯНТИ В «ЛЕСТВИЦІ» ІОАНА СІНАЙСЬКОГО

Актуалізується феномен світла і темряви як аксіологічна домінанта в аскетичній літературі на прикладі праці Св. Іоана «Лествиця». Констатовано, що світло і темрява слугують не тільки важливими смисловими елементами християнських текстів, а також є аксіологічними модуляторами і соціокультурними регуляторами в процесі духовного вдосконалення особистості та сходження її до святості. Розглянуто поліваріативність змістових утілень світла і темряви в площині сакрального континууму. Проаналізовано культурний статус означених міфологічних конструктів, що визначає шляхи і можливості міждисциплінарних досліджень у контексті культурологія/теологія/філософія. Розглянуті етична, гуманістична, символічна, філософська, аксіологічно-культурна системи християнської аскетичної думки.

Ключові слова: *світло, темрява, аксіологія, нумінозний континуум, ієрофанія, культурний статус, святість.*

М. А. Чумаченко, аспірант, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

СВЕТ И ТЬМА КАК АКСИОЛОГИЧЕСКИЕ МОДУЛЯНТЫ В «ЛЕСТВИЦЕ» ИОАННА СІНАЙСКОГО

Актуализируется феномен света и тьмы как аксиологическая доминанта в аскетической литературе на примере работы Св. Иоанна «Лествица». Свет и тьма являются не только важными смысловыми элементами христианских текстов, но и аксиологическими модуляторами и социокультурными регуляторами в процессе духовного совершенствования личности и восхождения ее к святости. Рассмотрено поливариативность смысловых воплощений света и тьмы в плоскости сакрального континуума. Проанализирован культурный статус указанных мифологических конструктов, что определяет пути и возможности междисциплинарных исследований в контексте культурология/теология/философия. Рассмотрены этическая, гуманистическая, символическая, философская, аксиолого-культурная системы христианской аскетической мысли.

Ключевые слова: *свет, тьма, аксиология, нуминозный континуум, иерофанія, культурный статус, святость.*

М. О. Chumachenko, postgraduate student, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

LIGHT AND DARKNESS AS AXIOLOGICAL MODULANTS IN «THE LADDER OF DIVINE ASCENT» BY JOHN CLIMACUS

The phenomenon of light and darkness as axiological dominant in ascetic literature is actualized using the example of St. John's work «The Ladder of Divine Ascent». Attention is drawn to the fact that light and darkness serve not only as

important semantic elements of Christian texts, but also as axiological modulators and socio-cultural regulators in the process of spiritual development of an individual and his/her ascent to holiness. Poly-variation of content-related incarnations of light and darkness in terms of sacred continuum is considered. The cultural status of the specified mythological constructs defining ways and possibilities for interdisciplinary research in the context of cultural studies/theology/philosophy is analyzed. Ethical and humanistic, symbolic and philosophical, and axiological and cultural systems of ascetic Christian thought are considered.

Key words: *light, darkness, axiology, numinous continuum, hierophany, cultural status, holiness.*

Постановка проблеми. Затребуваність, популяризація і проектування на сучасні темпоральні реалії творчої спадщини духовних отців православної церкви полягає не тільки в осмисленні й узагальненні їх релігійного досвіду, але і конструюванні й аксіомоделюванні поведінки людини на основі культурних взірців, сформованих і представлених у «житійній» та аскетичній літературі. Етико-гуманістична «надбуттєва» площина означених праць ґрунтується на культурно-сакральних актах і санкціях, ціннісно-оціночних характеристиках, символічних аксіологічних симулякрах, протиборстві божественного й інфернального, оцінці діянь подвижників. Світло і темрява в зазначеному переліку є не тільки аксіоатрибутами, а й аксіоманіфестантами та аксіоконструктами, які мають особливий культурний статус у специфічній культурній боротьбі за святість і слугують сакральним орієнтиром у нумінозному континуумі та супроводжують людину на різних рівнях сходження до «наддуховності» — святості. Належність міфологічних конструктів світла і темряви до численних модифікацій священного (ієрофанії) [10, с. 13] у процесі саморефлексії особистості актуалізується не тільки з точки зору дослідження питань релігійної культури, а й осмислення механізмів впливу міфопоетики на теологічну літературу. Науково-дослідницькі можливості вивчення пам'яток православної культури із залученням аксіологічного, герменевтичного та семіотичного методів надають змоги виявити потенції релігійно-культурного феномену світла і темряви.

Мета статті — проаналізувати культурний статус міфологеми світла і темряви як аксіологічних модуляторів у процесі боротьби за святість на прикладі праці Св. Іоана «Лествиця духовна».

Виклад основного матеріалу дослідження. Християнські гуманістичні цінності, сформульовані в текстах Старого та Нового (Євангеліє) завітів, необхідність їх трактування та транслявання серед подвижників стали стимулом написання аскетичної літератури. Найвідомішою такою пам'яткою є «Лествиця», написана ігуменом Синайського монастиря Іоаном (525–602 рр., за іншими джерелами — 525–649 рр.), котрого за означену працю нарекли Іоаном Лествичником. Його праця написана на прохання ігумена Іоана Раїфського в 30 «Словах», відповідно до тридцятирічного віку Христа Спасителя, який «з'явився вже досконалим для суспільно-рятівної діяльності» [13, с. 21].

Обґрунтовуючи життєву позицію християн, автор наголошує на її сотеріологічній орієнтації та визначає сакральний еквівалент — тотожність/протилежність буттєвих характеристик залежно від перебування їх у священній/профанній площині. «Бог, Творець усіх вільних істот, є і життя всіх і спасіння всіх вірних, невірних, праведних, неправедних, благочестивих, нечестивих, безпристрасних, поневолених страстями, монахів, мирян, мудрих, неосвічених, здорових, немічних, молодих, старих, подібно до того, як для всіх — поширення світла, сяяння сонця, зміни у повітрі, і немає в цьому між людьми різниці» [6, с. 10], «бо не дивиться Бог на обличчя» [2, с. 181]. Розгалужена, полікодишна система смислових надбудов (Сонце — елемент світотворення (за космогонічними поглядами); символ язичницької культури; світло — первісна матерія [5, с. 529], атрибут святості), використана Іоаном Лествичником, органічно інтегрує міфічні складові в християнський світогляд.

Викладена в «Лествиці» програма аскетичного життя основана на поєднанні радикального «відречення від ества» з підпорядкуванням тілесного душі заради абсолютної цінності — святості [9, с. 104]. Зміна вектора онтологічної направленості від гедонізації свого «я» до партиципації в Христі — аскетична практика, яку актуалізує і пропагує автор. Це — перегляд парадигми антропоцентризму: по-перше, нехтування фізичними потребами, по-друге, піднесення духовних за повної ультимативності щодо першої та другої умов. «Усі, хто стає на шлях цього доброго подвигу — тяжкого, скрутного, а разом з тим і легкого, нехай знають, що вони зголосилися поринути у вогонь, якщо хочуть, щоб вселилося в них полум'я нематеріальне» [6, с. 13]. Останнє — усвідомлення необхідності спасіння і життя в Богові (світло спасіння); сакральна санкція рівності всіх на шляху до святості; божественна присутність — зв'язок між комунікатором і реципієнтом, стосовно якого відбувається транслювання численних модифікацій священного (ієрофанії) [10, с. 13]. Водночас Св. Іоан застерігає: «Багато хто, спокусившись разом із собою врятувати безтурботних і лінивих, самі з ними гинуть від того, що вогонь з часом гасне. Як тільки загорілося в тобі полум'я — біжи з ним, бо не знаєш, коли воно згасне і залишить тебе в темряві. Не від усіх нас вимагається рятувати інших» [6, с. 20]. Св. апостол Павло в Посланні до римлян говорив: «Ти, що іншого навчаєш, себе самого не вчиш! ...кожен із нас сам за себе дасть відповідь Богові» [2, с. 192]. Християнська модель спасіння всіх праведників у цьому разі стає біполярною, оскільки актуалізується феномен дуальності — духовний порятунок усіх людей не завжди є онтологічною аксіомою і за певних умов корелюється в необхідність спасіння лише себе: «...чи повинні ми навчати інших, не знаю, а себе — безперечно» [6, с. 21]. «Духовне полум'я» — священна легітимація вчинків, один з елементів ієрофанії, умова, за якої можливе подолання мирських спокус, гріхів та домінування плоті над душею (шлях до Світла Господнього). Акт відречення від своєї волі, керованої плоттю і профанними домінантами, безперечне і всеохоплююче підпорядкування її Богові, перспективний за умови дотримання численних аскетичних інтенцій. «Піст є примус ества і відсіч

того, що робить солодким сприйняття, позбавлення від тілесної хтивості, викорінювання лукавих думок, звільнення від сонних мрій, чистота молитви, світильник душі...» [6, с. 94]. Світло як духовна потенція людини є основою підтримання її «внутрішнього вогню», сполучною ланкою, що з'єднає її з Богом («Бог є світло і немає в Нім жодної темряви» [2, с. 272]).

Духовна боротьба як ключова цінність аскетичної культури потребує не тільки зосередженої і невпинної праці над своїм «я в Богові», а й подолання тиску зовнішнього світу. «Як воду життя із задоволенням пий глузування від будь-якої людини, яка бажає напоїти тебе цією рідиною, що очищає від хтивості. Тоді глибока непорочність осяє душу твою і світло Боже не згасне у твоєму серці» [6, с. 50]. Апелюючи до Святого Письма («Чи є такий муж, як цей Йов, що п'є глузування, як воду» [2, с. 532]), автор підкреслює, що така життєва настанова є священно легітимною. М. О. Бердяєв зазначав: «Релігійне життя, першоджерелом якого є одкровення, зазнає впливу і дії соціального оточення. Це надає релігійній історії особливої складності» [1, с. 87].

Викорінювання модусів скверни — гніву та гордості Іоан Лествичник порівнює з аксіоконстантами світла, темряви та аскезою плачу, таким чином підсилюючи їх сакральне забарвлення: «Коли в тих, хто уявляє собі, що плачуть за Богом, побачимо гнів і гордість, тоді сльози їх визнаємо огидними» [6, с. 54], оскільки «що спільного між праведністю та беззаконням, або яка спільність у світла з темрявою?» [2, с. 213]. «Монах гордовитий не матиме необхідності в демоні, тому що сам для себе став уже демоном і ворогом. Темрява не має спільного зі світлом і гордий чужий усякій чесноті. П'їтьма не любить сонця, а гордий принижує смиренних» [6, с. 142]. Водночас, Іоан Синайський висвітлює генезу якісних характеристик гніву, ненависті, роздратованості від деструктивних до конструктивних, спрямувавши їх на боротьбу з гріхом — «гнівайтесь, та не грішіть, — сонце нехай не заходить у вашому гніві» [2, с. 226].

Марнославство та самовпевненість — руйнівні елементи людського ества, загроза духовному піднесенню на шляху до Господа: «Не будь самовпевненим, допоки не почувеш для себе останнього вироку, маючи перед очима того, хто» [6, с. 140] «був зв'язаний по руках і ногах і кинутий до зовнішньої темряви» [2, с. 32]. Наслідок непослуху, протиставлення волі свого емпіричного «я» волі Господа — темрява — сакральна санкція покарання, позбавлення світла — акт «відлучення» від церкви, оскільки «в Царство Небесне не буде допущений той, хто свій брудний одяг душі не змінить на одяг світла» [3, с. 524].

Чільне місце на шляху піднесення до святості посідає чеснота смиренності. Ієрархія сходження до неї — тривимірний онтологічно-аксіологічний площина, до якої органічно інтегровані міфологічні конструкти світла і темряви: «Смиренність — нерухомий стан душі, коли однаково сприймаються як безчестя, так і похвала. Початок негнівливості — мовчання уст, коли серце в сум'ятті; середина — мовчання думок, коли душа в неспокої, а кінець — непорушна тиша, коли дихають нечестиві вітри. Як з появою світла зникає темрява, так зі смиренністю щезають смуток і роздратованість» [6, с. 67].

Моделювання поведінки людини за допомогою трансляції сакральних інтенцій (символічна полікодиційність, використана Іоанном Лествичником) передбачає використання солярної символіки, інтегрованої до християнських духовних цінностей. «Дехто переміг цього мучителя (єство) подвигами, інший — смиренням, а інший — Божим одкровенням. Перший уподібнюється зорі вранішній, другий — повному місяцю, а третій — сяючому сонцю. Усі вони — мешканці неба. Від зорі — світло, а у світлі сходить сонце...» [6, с. 98]. Долучення до християнського символічного нумінозного виміру космогонічної складової збагатило теологічну рефлексію міфопоетичним інструментарієм, у якому важливе місце посідає міфологема світла і темряви. Зображена аскетична боротьба за святість у цьому аспекті є симбіозом в існуванні християнських детермінант і космогонічності: «Вранішня зоря передує сонцю, будь-якій духовній мудрості предтеча — смиренність. Тому в такому порядку саме Світло розставляє ці чесноти» [6, с. 148], оскільки говорить Він: «... навчіться в Мене, бо Я тихий і сердцем покірливий...» [2, с. 17]. Світло — невід'ємний атрибут священної легітимації стосовно смиренності як одного з життєвих орієнтирів праведника в наслідуванні Ісуса Христа, оскільки «покірністю своєю, в славі Спасителя, возвеличитися» [13, с. 23]. Позиція автора щодо означеної чесноти базується на текстах Святого Письма і набуває статусу ультимативності: «Сонце освітлює видиме, а смиренність дає силу всьому, що коїться з розумом. Якщо немає світла — усе в темряві, якщо немає смиренності — гниле» [6, с. 157].

Сходження до святості невіддільне від постійної аскетичної боротьби, яку автор вважає аксіологічною аксіомою: «Ще до сходу сонця є можливість стати осяяним світлом, а потім свідомий погляд звести до сонця. Неможливо, зовсім неможливо, не пізнавши попереднього, бачити наступне, чого вчить дійсний стан речей» [6, с. 148]. Чеснота смиренності важлива, але не єдина умова життя в Богові, отримання місця в обителі Господній: «Бо нас, ще немовлят у духовному житті, свідченням злагоди з Господом і Його волею слугує смиренність, тих, хто досягнув середнього стану задовольняє, можливо, віддалення від спокус, а досконалих — прирощення і багатство Божественного світла» [6, с. 174]. Сакральний ідеал Божественного світла в саморефлексії особистості, котра йде шляхом духовно-ієрархічної «Лествиці», — аксіоконстанта у системі християнської моралі. Невипадково в «життях» святих порівняння світлової, сонячної символіки з поведінкою подвижників є актом схвалення Богом та актом наближення до Нього: «...отці святі Києво-Печерської обители — сонце осяйне і джерело світла невичерпного» [7, с. 8], «преподобний Антоній світильник Церкви» [7, с. 8], «Феодосій був... великим світилом» [7, с. 20], «преподобний Аліпій, як світильник, просіяв лише чеснотами» [7, с. 99], «Таїсія... світильник покаяння» [11, с. 28], «...преподобний Серафим Саровський... джерело світла» [12, с. 30] та ін.

Іоанн Лествичник, використовуючи символічно-метафоричні образи міфологеми світла, окреслив один з елементів нумінозного континууму — «mysterium Fascinans» [8, с. 59]: «Як сонячний промінь, що пройшов крізь щілину, освітлює все в будинку, і можливо тоді бачити навіть найменші лі-

таючі пилінки; так і страх Господній, що ввійшов до серця, показує йому всі його гріхи» [6, с. 184]. Усвідомлення гріховності викликає священний трепет, страх, зміну полярності нумінозного континууму від профанної духовної стагнації до сакрального перетворення.

Висновки. Етично-гуманістичний потенціал, розгалужена філософсько-символічна, культурно-кодowana система, створена Св. Іоаном Синайським у «Лествиці духовній», сприяли подальшому розвиткові християнської аскетичної думки. Світло і темрява в площині нумінозного поля — аксіологічні модулянти та соціокультурні регулятори, за допомогою яких підтримується сталість фундаментальних християнських традицій. Варіативність використання аксіологічного конструкта світла як метафоричного елемента («Ісус Христос... Світло від Світла» [4, с. 84]) в одному з Дванадцяти складових Символу віри — головних і найсуттєвіших основ христології — зумовлює його поліфункціональність. Світло перебуває на меридіальних рівнях перетину континуумів сакрального/профанного, релігійного/язичницького. Залежно від моделі конструювання та маніфестації нумінозного виміру, світло: а) метафора в богослов'ї (Бог — світло); б) елемент космогонії; в) солярний, язичницький символ; г) антропологічне порівняння — уподібнення подвижників сонцю, його променям та ін. Темрява, водночас, — атрибут інфернальних сил, протиставлення світлу і Богові, вияв сакральних санкцій (покарання за гріхи, демонстрація Божого гніву) та ін. Таким чином, феномен світла і темряви ґрунтується на особливому культурному базисі, який розширює можливості його міждисциплінарного дослідження.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням культурних потенцій міфологеми світла і темряви на прикладі «житій» святих подвижників.

Список використаних джерел

1. Бердяев Н. А. Мое философское мировоззрение / Н. А. Бердяев // Философские науки. — 1990. — № 6. — С. 85–90.
2. Біблія, або книги Святого письма Старого та Нового заповіту. — Б. м. : Об'єднання біблійних товариств, 1990. — 1233 с.
3. Гладков Б. Толкование Евангелия / Б. Гладков. — М. : Столица, 1991. — 720 с.
4. Дьяченко Г. М. Уроки и примеры христианской веры. Систематический сборник избранных святоотеческих изречений, кратких церковно-исторических повествований и рассказов из жития святых и других статей духовного содержания, расположенных по плану первой части «Пространного христианского катехизиса» наглядно и подробно изъясняющих содержание ее / Г. М. Дьяченко. — М. : Тип. Е. Г. Потапова, 1892. — 688 с.
5. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник / В. В. Жайворонок. — Київ : Довіра, 2006. — 703 с.
6. Иоанн (игумен Синайской горы). «Лествица» в сокращении для начинающих путь духовной жизни / Иоанн. — М. : Братство во Имя Всемилостивого Спаса, 1991. — 220 с.
7. Киево-Печерский Патерик или сказания о житии и подвигах Святых Угодников Киево-Печерской Лавры. — Киев : Лыбидь, 1991. — 255 с.

8. Отто Р. Священное. Об иррациональном в идее божественного и его соотношении с рациональным / Р. Отто. — СПб. : Изд. С-Петербург. ун-та, 2008. — 269 с.
9. Панков Г. Д. Странничество как смысло-жизненная интенция в «Лествице» Иоанна Лествичника / Г. Д. Панков // *Філософія і сучасність : наук.-теорет. і практ. журнал / за ред. С. М. Пазиніча*. — Харків : Харків. держ. акад. дизайну і мистецтв, 2011. — Вип. 6. — С. 97–105.
10. Панков Г. Д. Феномен священного у «Житті» Феодосія Печерського / Г. Д. Панков / *Історія релігій в Україні*. Кн. 2 / упоряд. О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. — Львів : Логос, 2014. — С. 13–20.
11. Попова О. А. О жизни православных святых, иконах и праздниках / О. А. Попова. — Свердловск : Независ. изд. предприятие «91», 1991. — 255 с.
12. Поселянин Е. Преподобный Серафим, Саровский чудотворец / Е. Поселянин. — М. : Сов. писатель, 1990. — 202 с.
13. Преподобный Иоанн Лествичник и его «Лествица» // *Православный вестник*. — 1991. — № 3. — С. 20–23.

References

1. Berdyayev N. A. Moye filosofskoye mirovozzreniye / N. A. Berdyayev // *Filosofskiye nauki*. — 1990. — № 6. — S. 85–90.
2. Bibliia, abo knyhy Sviatoho pysma Staroho ta Novoho zapovitu. — В. м. : Obiednannia bibliinykh tovarystv, 1990. — 1233 s.
3. Gladkov B. Tolkovaniye Evangeliya / B. Gladkov. — М. : Stolitsa, 1991. — 720 s.
4. Diachenko G. M. Uroki i primery khristianskoy very. Sistematischeskiy sbornik izbrannykh svyatootecheskikh izrecheniy, kratkikh tserkovno-istoricheskikh povestvovaniy i rasskazov iz zhitiya svyatykh i drugikh statey dukhovnogo sodержaniya, raspolozhennykh po planu pervoy chasti «Prostrannogo khristianskogo katekhizisa» naglyadno i podrobno izyasnyayushchikh sodержaniye eye / G. M. Diachenko. — М. : Tip. E. G. Potapova, 1892. — 688 s.
5. Zhaivoronok V. V. Znaky ukrainskoi etnokultury : slovnyk-dovidnyk / V. V. Zhaivoronok. — Kyiv : Dovira, 2006. — 703 s.
6. Ioann (igumen Sinayskoy gory). «Lestvitsa» v sokrashchenii dlya nachinayushchikh put dukhovnoy zhizni / Ioann. — М. : Bratstvo vo Imya Vsemilostivogo Spasa, 1991. — 220 s.
7. Kiyev-Pecherskiy Paterik ili skazaniya o zhitii i podvigakh Svyatykh Ugodnikov Kiyev-Pecherskoy Lavry. — Kiyev : Lybid, 1991. — 255 s.
8. Otto R. Svyashchennoye. Ob irratsionalnom v ideye bozhestvennogo i ego sootnoshenii s ratsionalnym / R. Otto. — SPb. : Izd. S-Peterburg. un-ta, 2008. — 269 s.
9. Pankov H. D. Strannychestvo kak smyslo-zhynnennaia intentsiya v «Lestvytse» Yoanna Lestvychnyka / H. D. Pankov // *Filosofiiia i suchasnist : nauk.-teoret. i prakt. zhurnal / za red. S. M. Pazynicha*. — Kharkiv : Kharkiv. derzh. akad. Dyzainu i mystetstv, 2011. — Vyp. — S. 97–105.
10. Pankov H. D. Fenomen sviashchennoho u «Zhytii» Feodosiia Pecherskoho / H. D. Pankov / *Istoriia religii v Ukraini*. Кн. 2 / uporiad. O. Kyrychuk, M. Omelchuk, I. Orlevych. — Lviv : Lohos, 2014. — S. 13–20.
11. Popova O. A. O zhizni pravoslavnykh svyatykh. ikonakh i praznikakh / O. A. Popova. — Sverdlovsk : Nezavis. izd. predpriyatiye «91», 1991. — 255 s.

12. Poselyanin E. Prepodobnyy Serafim. Sarovskiy chudotvorets / E. Poselyanin. — М. : Sov. pisatel, 1990. — 202 s.
13. Prepodobnyy Ioann Lestvichnik i ego «Lestvitsa» // Pravoslavnyy vestnik. — 1991. — № 3. — С. 20–23.

■ UDC [378.016:81 243](410)

LIGHT AND DARKNESS AS AXIOLOGICAL MODULANTS IN «THE LADDER OF DIVINE ASCENT» BY JOHN CLIMACUS

Chumachenko M. O., postgraduate student, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

marina.chumachenko.87@mail.ru, <http://orcid.org/0000-0001-8765-7125>

The aim of the article is to analyze the cultural status of the mythologem of light and darkness as axiological modulants in the process of struggle for sanctity using the example of St. John's work «The Ladder of Divine Ascent».

Research methodology. St. John's work «The Ladder of Divine Ascent» that had a significant impact on the further development of the Christian ascetic thought is considered. The research possibility of studying the monuments of Orthodox culture involving axiological, hermeneutic and semiotic methods makes it possible to reveal the potency of religious and cultural phenomenon of light and darkness.

Results. The analysis of the creative heritage left by the spiritual fathers of the Orthodox Church is not only in the comprehension and synthesis of their religious experience, but also in the design and axiomodeling of human behaviour on the basis of cultural models generated and represented in the «hagiographic» and ascetical literature. The light and darkness have been found to be not only axioattributes, but also axiodemonstrators and axioconstructs having special cultural status in the specific cultural struggle for holiness. They have been proven to be sacred landmark in the numinous continuum and accompany a person at different levels of the ascent to «extraspirituality» — holiness. Belonging of mythological constructs of light and darkness to numerous modifications of the sacred (hierophany) in the process of self-reflection of a personality is actualized not only in terms of researching issues of religious culture, but also from the standpoint of understanding the mechanisms of mythopoetics influence on theological literature.

The **novelty** is in studying and analysing theological literature axiosphere and identifying its culture-forming mechanisms. This study will allow considering light and darkness and their special cultural basis expanding the possibility of cultural and theological dialogue.

Practical and theoretical significance of the results obtained will serve as the theoretical basis for a comprehensive analysis of religious myths. They can be used in a general course on the theory of culture, special courses on the theory of culture and religion.

Key words: *light, darkness, axiology, numinous continuum, hierophany, cultural status, holiness.*

Надійшла до редколегії 11.01.2016 р.